

Ks. Piotr Sroczyński

PRZYCZYNY NARKOMANII WŚRÓD MŁODZIEŻY SZKOLNEJ

PRÓBA DIAGNOZY

Narkotyki są bardzo łatwo dostępne w dzisiejszych czasach. Obecna epoka określana jest często mianem „HERA GSM”, gdzie narkotyk jest dostępny nawet na zamówienie telefoniczne. Dilerzy narkotykowi są obecni wszędzie – w szkołach, dyskotekach, miejscach odwiedzanych przez młodzież. Narkotyki są oferowane w bardzo różnej formie¹. Narkomania to jeden z najbardziej trudnych problemów społecznych. Obcość kulturowa zjawiska, często dramatyczne konsekwencje zażywania narkotyków, zagrożenie dzieci i młodzieży to główne przyczyny reakcji, w których dominują lęki i odrzucenia. Jednocześnie, mimo wielu wysiłków, stan wiedzy społeczeństwa na temat narkotyków i narkomanii pozostawia wiele do życzenia. Wprawdzie większość ludzi postrzega narkomanię w kategoriach choroby, to nadal w świadomości społecznej pokutuje wiele mitów i uprzedzeń². Zagadnienie narkotyków znajduje się w sferze zainteresowania różnych dyscyplin naukowych oraz instytucji życia społecznego. Niniejszy artykuł próbuje przedstawić przyczyny zażywania narkotyków przez młodzież

---

¹ R. CZERWIENIEC-GRZESIUK, M. FRĄCEK. *Problemy narkomanii wśród młodzieży. Profilaktyka przeciwdziałania narkomanii*. Zamość 2001 s. 2.

² *Narkomania – problem zdrowia publicznego*. <http://www.službazdrowia.com.pl/> (06.11.2000) s. 1 (b. a).

szkolną. Ta próba diagnozy może służyć pomocą w eliminowaniu narkomanii ze szkoły.

Narkomani to ludzie chorzy, wymagający leczenia i pomocy. Zarówno narkomania, jak okazjonalne używanie narkotyków mogą być definiowane w kategoriach problemu społecznego. Narkomania często prowadzi do społecznej marginalizacji. Używanie narkotyków, niegdyś stanowiące element kontrkultury młodzieżowej, obecnie podlega procesom akulturacji³.

Jednym z ważnych tematów jest problem bardzo szybko narastającej narkomanii wśród młodzieży. Przelamane zostają bariery wstydu, zahamowania, narkotyki doszły już wszędzie nawet do szkół, a więc do miejsc, które wydawały się bezpieczne. Coraz więcej młodych ludzi wchodzi w nałóg narkotyczny, który staje się wręcz popularny⁴. Trudno jest się przed nią ustrzec. Szybko zmieniają się ogólne zasady „dorastania”. Rodzice, nauczyciele, katecheci uciekają od tego, co tak naprawdę dzieje się z ich dziećmi, uczniami. Młodzieży brakuje wzorca, zorganizowania wolnego czasu, przez co zaczynają uciekać od rzeczywistości i odpowiedzialności⁵.

W Polsce od lat rośnie odsetek młodzieży próbującej różnych środków narkotycznych. Zażywanie narkotyków, palenie marihuany, haszyszu, a ostatnio heroiny „brown sugar”, niestety staje się bardzo modne, towarzyszy wielu imprezom i spotkaniom organizowanym przez młodych ludzi. Powodów tego stanu rzeczy jest wiele np.: osłabienie systemów społecznej wartości, zwiększenie dostępności do narkotyków, trendy w kulturze masowej np. na zażywanie tzw. narkotyków „miękkich”, poczucie destabilizacji i bezpieczeństwa społecznego. Szczególnie niebezpieczne jest powstawanie w Polsce mody i normy na sięganie po tak zwane „miękkie” narkotyki („ekologiczna trawa”, amfetamina, „amfetamina – idealny środek na naukę i odchudzanie”). Efektem tego jest fakt, że w Polsce po narkotyki sięgają coraz młodsi uczniowie (12 – 13 letni). Sięgają już nie tylko jednostki, które mają kłopoty emocjonalne, egzystencjalne, ale narkotyki dla młodzieży stają się drogą do sukcesu, kariery, wyznacznikiem wysokiego statusu społecznego⁶.

---

³ *Tamże.*

⁴ *Narkotyki w szkole.* „Karan” 1997 nr 25 s. 11 (b. a).

⁵ *Tamże.*

⁶ *Program profilaktyczno-wychowawczy „dom w szkole”.* Red. K. Kwiatkowski. Kraków 2002 s. 2.

Jan Paweł II w homilii adresowanej do członków Włoskiego Komitetu Solidarności z Narkomanami, wskazał na następujące przyczyny narkomanii. Z jednej strony są nimi: brak jasnych i przekonujących racji życia – bez punktów odniesienia, próżnia wartości, przekonanie, że nic nie ma sensu i dlatego nie warto żyć, tragiczne i niszczące uczucie, że jest się przechodniem w absurdalnym świecie. Z drugiej strony Papież wskazał na przyczyny społeczne jakimi są: niedostateczna i niezadowolająca struktura społeczna, niestabilność międzynarodowa, brak przygotowania do małżeństwa, legalizacja rozwodów i przerywania ciąży⁷. Z wypowiedzi Jana Pawła II wynika, że najistotniejszymi uwarunkowaniami narkomanii są przyczyny psychologiczne i środowiskowe. One zwiększają ryzyko sięgania po narkotyki nawet na terenie szkoły. Do tych uwarunkowań zalicza się następujące szczegółowe faktory:

a) osobowościowe:

- brak stabilizacji emocjonalnej,
- objawy neurotyczne, występujące już w dzieciństwie,
- lęk, poczucie krzywdy i zagrożenia, braki silnego wzorca ojca i matki w rodzinie,
- brak zdolności do podejmowania wysiłku i umiejętności rozwiązywania problemów,
- niski poziom tolerancji na frustracje,
- subiektywizm w ocenianiu innych,
- obniżone poczucie własnej wartości,
- niski stopień uspołecznienia i odpowiedzialności,
- niezaspokojona potrzeba bycia w grupie,
- kierowanie się w życiu zasadą przyjemności, a nie powinności,
- obniżony system wartości i poczucia sensu życia.

b) środowiskowe:

- rodzina niepełna, rozbita lub zagrożona rozpadem,
- konflikty w rodzinie, niezgodność w metodach wychowawczych,
- brak więzi w rodzinie,
- wychowanie w rodzinie w nadopiekuńczym systemem,

---

⁷ B. ŚLUSARCZYK, *Narkomania – problemy prawno-kryminologiczne*. Warszawa 1991 s. 199.

- oboje rodzice pracujący poza domem, często w delegacji,
- wysoka, rodzinna tolerancja dla palenia papierosów, picia alkoholu i zażywania narkotyków.

Jednostki w wyżej wymienionych sytuacjach łatwo popadają w konflikty, stresy, stany permanentnej frustracji i reagują na nie sięganiem po środki uzależniające⁸.

1. OSOBOWOŚCIOWE PRZYCZYNY NARKOMANII

Młodzież szkolna posiada różne motywy skłaniające ją do brania narkotyków. Jednak szczególnie skłonni do ulegania nałogowi są uczniowie o pewnych cechach osobowości. Chodzi o całość ich cech psychicznych i charakterologicznych. Najczęściej wykazują skłonność do brania narkotyków młodzi ludzie o niedojrzałej osobowości, a więc egoiści, egocentryczni, zapatrzeni w siebie, ze słabo rozwiniętym krytycyzmem w stosunku do własnej osoby. Nie umieją oni pokonywać trudności, nie są samodzielni, a przy tym słabi, choć bardzo pragnący sukcesów, wybicia się, pokazania się, imponowania, do czego brak im niestety siły woli⁹.

Narkotyki posiadają moc, której nie ma zdrowy uczeń. Potrafią szybko i skutecznie zmieniać młodzieńcze emocje. Są więc one dla młodych bardzo atrakcyjne, zwłaszcza dla tych, którzy z braku pozytywnych efektów w szkole doświadczają przykrych przeżyć i chcą się ich pozbyć szybko za każdą cenę¹⁰. Eksperymentowanie z narkotykami często podyktowane jest presją otoczenia, choćby podczas zabaw ze znajomymi. Kiedy indziej może to być poczucie rozpacz, nudy czy samotności. Na tym etapie, młodzi ludzie myślą, że są w stanie przestać brać narkotyki w każdej chwili. Niestety większości z nich nie udaje się „zapanować” nad pojawiającym się uzależnieniem. Myśli o narkotyku powoli wypierają wszelkie inne zainteresowania. Ponadto, w takiej osobie zaczynają się pojawiać zmiany fizjologiczne, zwane tolerancją, co znaczy, że ciało i mózg przyzwyczajają się do narkotyku. Dlatego też rodzi się potrzeba przyjmowania coraz to większych

---

⁸ C. CEKIERA. *Toksykomania*. Warszawa 1985 s. 257.

⁹ J. PAUER. *Dramaty ludzkiego życia*. Warszawa 1987 s. 56.

¹⁰ M. DZIEWIECKI. *Duchowość i religijność a profilaktyka i terapia narkomanii*. Legnica 1995 s. 2.

dawek dla otrzymania tego samego efektu. Zażywający narkotyki stają się w pełni narkomanem, kiedy całkowicie traci kontrolę i czuje, że nie może żyć bez narkotyku. Jest to zależność psychiczna, która powoduje, że narkoman poświęci każdą najmniejszą cząstkę swego jestestwa, aby zdobyć i używać środka, który według niego sprawia, że jest szczęśliwy. Rodzina, koledzy, koleżanki, szkoła, kościół przestają się liczyć¹¹.

Nieustanne branie narkotyku prowadzi do uzależnienia fizycznego. Ciało zaczyna potrzebować tego środka po to, aby móc funkcjonować. Jeśli brakuje narkotyku, organizm wpada we „wściekłość” i zażywający zaczyna czuć się bardzo źle, gdyż pojawia się duży niepokój. Ze względów praktycznych zjawisko zależności fizycznej odgrywa dużą rolę. Objawy abstynencji mogą być bardzo silne i w krańcowych przypadkach wręcz groźne dla życia¹². Narkotyki dokonują zniszczeń w obrębie całego organizmu w tym także mózgu. Chociaż ich efekty różnią się w zależności od rodzaju narkotyku, to jednak według opinii naukowców większość z nich łączy jedna wspólna cecha. Przy długotrwałym braniu, mózg zmienia się pod wpływem narkotyków i tak zażywający staje się narkomanem. Uczucie szczęśliwości powstaje w ośrodkowym układzie nerwowym, dlatego mózg stanowi cel dla większości narkotyków. Przyjemne doznania powstają po to, aby człowiek mógł wykonywać czynności niezbędne do życia np. jedzenie¹³.

Badania wykazały, że większość używanych narkotyków prowadzi do znacznie większej przyjemności niż normalne czynności. Uważa się, że narkotyki po pewnym czasie uszkadzają drogi przewodzenia tych doznań, a mózg zaczyna zachowywać się tak, jakby narkotyki były niezbędne do przeżycia¹⁴.

2. ŚRODOWISKOWE PRZYCZYNY NARKOMANII

Wielu narkomanów wywodzi się z rodzin rozbitych, w których zaznacza się tylko fizyczna obecność jej członków, brak w nich natomiast jakichkolwiek związków uczuciowych. Wśród początkujących

---

¹¹ *Początki uzależnienia*. <http://www.mediweb.pl> (02.11.2004) s. 1 (b. a).

¹² R. Ł. DĄBROWSKI. *Narkomania znakiem czasu*. Warszawa 1983 s. 18.

¹³ *Początki uzależnienia*. s. 2.

¹⁴ *Tamże*.

narkomanów znaczną liczbę stanowią dzieci – uczniowie szkół podstawowych, nawet 9-letni. Przyjąć można za pewne, że owa motywacja narkotyczna spowodowana jest, oprócz wielu innych czynników, głównie brakiem kontroli nad nimi¹⁵.

W procesie wychowania młodzieży dorastającej zwraca się uwagę na motywy pierwotne, gdyż one mają duży wpływ na podjęcie decyzji o zażyciu pierwszy raz środka uzależniającego. Chodzi tu o modę i obawę przed utraceniem kolegów. Grupa, (w życiu młodzieży), jest bardzo ważnym elementem. To właśnie w niej młodzi ludzie czują siłę, są rozumiani, akceptowani. Jeśli ktoś przylega do grupy, w której bierze się narkotyki, to musi podobnie czynić. Jeśli ktoś odmawia, automatycznie jest odrzucony¹⁶. Tego rodzaju grupy wchłaniają zwłaszcza tę młodzież, którą rodzice mało się zajmują, zostawiają jej zbyt dużo swobody, nie kontrolują, jak ich dzieci spędzają czas.

Szczególnie zagrożona wpływem grup narkomańskich jest młodzież bezustannie poszukująca przygód i mocnych wrażeń, najczęściej bardzo sprawna fizycznie i mająca ogromną potrzebę ruchu. Jednakże brakuje jej refleksyjności w tym co robi i jak postępuje. Nad niczym się nie zastanawia, żyjąc chwilą bieżącą¹⁷. Sytuacja szkolna tej młodzieży jest zła, ponieważ nauka ją nudzi i nie ma do niej cierpliwości. Brak osiągnięć i sukcesów szkolnych kompensuje sobie imponowaniem kolegom niezależnością, brutalnością, siłą i nie liczeniem się z uznanymi normami. Zachowanie takie nie znajduje akceptacji u nauczycieli, a także rodziców, co powoduje, że młodzież czuje pustkę i brak zrozumienia. W tej sytuacji ignoruje szkołę i zaczyna poszukiwać środowiska, w którym zostanie zaakceptowana. Najczęściej poszukiwania kończą się tym, że uczeń trafia do grupy narkomańskiej, która, jak twierdzi, daje mu oparcie i poczucie bezpieczeństwa. Także dzięki środkom odurzającym dostarcza ona młodym ludziom, poszukiwanych przez nich silnych przeżyć¹⁸.

W ten sposób młodzież, w zamian za możliwość zaspokajania przez grupę różnych swoich potrzeb, wiąże się z nią więzami nieformalnej solidarności, przyjmuje panujący w niej styl życia i przeciwstawia się wszelkim atakom na preferowane przez grupę wartości. Takie związki

---

¹⁵ DĄBROWSKI. *Narkomania*. s. 53.

¹⁶ M. MALEWSKA. *Narkotyki w szkole i w domu. Zagrożenie*. Warszawa 1995 s. 18.

¹⁷ S. GÓRSKI. *Uwaga rodzice – narkomania*. Warszaw 1985 s. 32.

¹⁸ *Tamże*. s. 33.

jednostki z grupą są zazwyczaj bardzo silne¹⁹. Atrakcyjność grupy dla młodzieży bierze się stąd, że daje im ona wszystko to, czego nie mogła zapewnić jej rodzina, szkoła oraz kościół. To, co w tym okresie jest najważniejsze dla młodzieży to oparcie ze strony osób drugich, akceptacja, poczucie bezpieczeństwa oraz uznania społecznego. Dla młodych osób, pozbawionych tych wartości, grupa jest w stanie je zaspokoić, staje się silnym oparciem w ich życiu. Młodzież zażywająca narkotyki, stara się przedstawić odpowiednie motywy usprawiedliwiające takie czyny. Pragnie w swej grupie stosować się do przyjętych norm i zasad, by w niczym nie narazić się na odrzucenie. Uczniowie początkujący w tym procesie automatycznie wykazują, że nie posiadają pewnego systemu wartości i nie potrafią odróżniać dobra od zła, prawdy od fałszu, zdrowia od choroby²⁰.

Osoby dorastające, które interesują się narkotykami, charakteryzują się takimi cechami jak: lęk, poczucie krzywdy, chwiejność emocjonalna, subiektywizm, brak zdolności do wysiłku woli i rozwiązywania trudnych problemów, niski poziom tolerancji na frustracje, brak sprecyzowanej hierarchii wartości i celu życia oraz niezaspokojona potrzeba afirmacji w środowisku rodzinnym, szkolnym i nieformalnych grupach subkulturowych, w których jest łatwy dostęp do narkotyków, a także ich zażywania²¹.

O przyciągającej sile narkotyku stanowi nie tylko ucieczka od negatywnych zjawisk emocjonalnych. Branie narkotyków staje się także ucieczką do czegoś, co jest pozytywną (w emocjonalnym sensie) wartością: chodzi o rzeczywiste, choć nie koniecznie bardzo głębokie zaspokojenie potrzeby kontaktu. Osoba wchodząca w środowisko narkomanów może sobie pozwolić przede wszystkim na to by pozbyć się całości bagażu „fałszywego JA”. Nowe środowisko składa się z osób podobnych do niej, gotowych akceptować w wyższym stopniu jej „realne JA”. Co więcej, środowisko to na ogół odrzuca standardy jakim bezskutecznie starała się osoba sprostać w „zdrowym” środowisku²².

W ten sposób zostaje nawiązana więź między jednostką a środowiskiem. Nawiązanie więzi będące często zaspokojeniem potrzeby

---

¹⁹ Tamże. s. 33.

²⁰ T. KOWALEWICZ. *Spoleczne przyczyny narkomanii*. Warszawa 1996 s. 75.

²¹ C. CEKIERA. *Narkomania młodzieży polskiej w aspekcie społecznym i psychologicznym*. Warszawa 1985 s. 20.

²² M. WOJCIECHOWSKI. *Jak zostać narkomanem*. Warszawa 1993 s. 75.

kontaktu, to jednocześnie uzyskanie poczucia bezpieczeństwa. Poczucie bezpieczeństwa i związek emocjonalnym ze środowiskiem sprawia, że młody człowiek szybko przyswaja sobie obowiązujący w nim system wartości, norm, zachowań i obyczajów. Ustala się też poczucie tożsamości: nareszcie wie, kim jest! Identyfikuje się ze środowiskiem narkomanów, ponieważ ono go akceptuje i jest dla niego źródłem zaspokojenia większości potrzeb psychicznych, jak również wstępem do nowej wiedzy i umiejętności.

Zakończenie

Niewątpliwie zjawisko narkomanii wśród młodzieży szkolnej nie jest problemem prostym i łatwym. Zarówno rodzice, nauczyciele jak i katecheci nie potrafią rozmawiać z młodzieżą na temat zażywania narkotyków. Trwają w przekonaniu, że podjęcie tego problemu może wzbudzić w młodych ludziach zaciekawienie i chęć doświadczenia na sobie. Wydaje się, że wczesna profilaktyka polegająca na przewyciężaniu przyczyn narkomanii jest najskuteczniejszym środkiem pokonania tej patologii.

DIE URSACHEN DER DROGENABHÄNGIGKEIT JUGENDLICHER

Z u s a m m e n f a s s u n g

Zweifellos ist die Narkomanie – Erscheinung unter der Schuljugend kein einfaches und leichtes Problem. Die Eltern wie auch die Lehrer und Katecheten haben Schwierigkeiten um mit der Jugend über die Drogen zu sprechen. Sie sind überzeugt, dass dieses Thema das Interesse und die Erfahrungslust erwecken könnte. Die Schuljugend nimmt Drogen aus verschiedenen Gründen an. Die häufigsten Ursachen der Abhängigkeit sind psychologisch und umgebungsbedinkt. Das wirksamste Mittel aber zur Überwindung dieser Pathologie ist eine rechtzeitige Prophylaxe durch Aufklärung der Jugend über die Folgen des Drogengenusses.

Słowa kluczowe: młodzież, narkomania

Key words: young people, drug addiction